

toerisme
vlaanderen

Richtlijnen voor de bewegwijzering van toeristisch-recreatieve fietslussen en fietsnetwerken

INHOUD

INLEIDING	2
1 FIETSEN EN FIETSPRODUCTEN	3
1.1 DE TERM 'FIETSEN'	3
1.2 FIETSPRODUCTEN	3
1.2.1 <i>Fietsnetwerken</i>	3
1.2.2 <i>Fietslussen</i>	3
1.2.3 <i>Thematochten op het fietsnetwerk</i>	4
1.2.4 <i>Landelijke fietsroutes</i>	4
2 RICHTLIJNEN VOOR BEWEGWIJZERING	5
2.1 GEMEENSCHAPPELIJKE RICHTLIJNEN VOOR FIETSNETWERKEN EN -LUSSEN	5
2.1.1 <i>Algemene conceptuele principes</i>	5
2.1.2 <i>Fietsinrijpunten en rustpunten</i>	7
2.1.3 <i>Criteria voor de wegkeuze</i>	8
2.1.4 <i>Normen voor bewegwijzering</i>	9
2.1.5 <i>Kenmerken van de overzichtsboarden</i>	10
2.1.6 <i>Voorschriften voor de weergave van de trajecten op kaart</i>	12
2.2 FIETSNETWERKEN	13
2.2.1 <i>Algemene conceptuele principes</i>	13
2.2.2 <i>Kenmerken van de bewegwijzeringsboarden</i>	14
2.3 LUSVORMIGE FIETSROUTES	21
2.3.1 <i>Algemene conceptuele principes</i>	21
2.3.2 <i>Normen voor bewegwijzering</i>	21
2.4 LANDELIJKE FIETSROUTES (LF)	22
2.4.1 <i>Algemene conceptuele principes</i>	22
2.4.2 <i>Normen voor bewegwijzering</i>	22
3 BETOELAGING VAN PROJECTEN	23

INLEIDING

Toerisme Vlaanderen heeft niet alleen als taak om Vlaanderen als vakantiebestemming te promoten, maar helpt ook graag mee om waardevolle toeristisch-recreatieve projecten op te starten. 'Meehelpen' betekent inhoudelijk en financieel ondersteunen van nieuwe initiatieven, zoals de uitbouw van toeristisch-recreatieve lussen en netwerken voor fietsers, wandelaars en ruiters.

Toeristisch-recreatieve lussen en netwerken vormen het product bij uitstek om een regio te verkennen, de couleur locale op te snuiven of natuur en cultuur te ontdekken. Fietsen, wandelen en ruiters zijn laagdrempelig en vormen een ideale activiteit voor ontspanning en onthaasting. De ontwikkeling van lussen en netwerken neemt dan ook toe, maar vaak is er een gebrek aan planmatige aanpak en coördinatie. Dit leidt tot:

- een veelheid van initiatiefnemers, al dan niet met toerisme en recreatie als hoofdactiviteit, en een gebrek aan overleg tussen deze initiatiefnemers;
- onveilige trajecten;
- verschillende types van lussen en netwerken en van bewegwijzeringstechnieken;
- ongecoördineerde promotie van lussen en netwerken.

Omdat iedereen belang heeft bij een kwalitatief toeristisch-recreatief product, stelde Toerisme Vlaanderen samen met haar partners richtlijnen op voor de ontwikkeling en bewegwijzering van toeristisch-recreatieve lussen en netwerken. Deze hebben tot doel:

- de ontwikkeling van kwalitatieve toeristisch-recreatieve lussen en netwerken in Vlaanderen, rekening houdend met de toeristische troeven van de regio;
- de ontwikkeling van toeristisch-recreatieve lussen en netwerken die passen in en gedragen worden door het strategisch toeristisch beleidsplan van de regio of stad;
- de bestendiging van uniforme bewegwijzering;
- de ontwikkeling van minder kwalitatieve lussen en netwerken tegengaan;
- de ontwikkeling van lussen en netwerken afstemmen ten einde een eenduidige communicatie en promotie te voeren naar de toerist en recreant.

Op basis van het besluit van de Vlaamse Regering van 2 april 2004 betreffende de toeristisch-recreatieve projecten en strategische plannen ondersteunt Toerisme Vlaanderen onder meer de ontwikkeling van deze lussen en netwerken, op voorwaarde dat ze aan deze richtlijnen voldoen. Betoelaagde lussen en netwerken worden automatisch erkend. Ook lussen en netwerken waarvoor geen betoelaging wordt gevraagd, maar die voldoen aan de richtlijnen, kunnen erkend worden.

In deze infobrochure vind je alle richtlijnen voor de bewegwijzering van toeristisch-recreatieve fietslussen en -netwerken. Deze herziene richtlijnen vervangen alle voorgaande. De richtlijnen voor de bewegwijzering van toeristisch-recreatieve wandellussen en -netwerken en toeristische voetgangersbewegwijzering in steden en voor ruiter- en menlussen en -netwerken vind je in aparte brochures.

1 FIETSEN EN FIETSPRODUCTEN

1.1 De term 'fietsen'

Met de term fietsen bedoelen we de doelgerichte verplaatsingen als recreatie-activiteit. De toerist-recreant fietst naar bepaalde punten die hij kiest op basis van belevingswaarde, toeristische bezienswaardigheden, horeca... Het traject dat afgelegd wordt loopt niet per definitie over de kortste weg.

Met fietsen bedoelen we dus niet woon-werk en woon-winkelverkeer.

1.2 Fietsproducten

We onderscheiden vier types fietsproducten

- fietsnetwerken;
- fietslussen;
- thematochten op het fietsnetwerk;
- landelijke fietsroutes (LF).

1.2.1 Fietsnetwerken

Van zodra een gebied van voldoende omvang ontsloten wordt door een aaneenschakeling van routes die bewegwijzerd worden door middel van knooppuntenbewegwijzering, spreken we van een fietsnetwerk.

Het gaat dus om een geheel van fietstrajecten die in beide richtingen worden bewegwijzerd. Waar de fietstrajecten elkaar kruisen, ontstaat een knooppunt. Dit knooppunt krijgt een knooppuntnummer toegewezen. Zo ontstaat een netwerk van routes en knooppunten. Op een knooppunt krijgt de fietser de mogelijkheid om naar eigen keuze andere knooppunt te volgen. Een fietsnetwerk stelt de fietser in staat om à la carte zijn fietsprogramma samen te stellen en wordt vooral ontwikkeld met het oog op verblijfstoerisme.

1.2.2 Fietslussen

Een fietslus is een fietsroute over een afstand van minimum 30 en maximum 50 km, waarvan het begin- en eindpunt samenvallen (met uitzondering van eventuele aanlooproutes).

Fietslussen fungeren als smaakmaker van de regio en zijn gericht op dagrecreatie. Ze kunnen genoemd zijn naar een thema dat tijdens de fietstocht duidelijk aan bod komt. Fietslussen worden bewegwijzerd met zeshoekige borden. Elke provincie beschikt momenteel over een vijftigtal fietslussen. Om een overaanbod te voorkomen, wordt ernaar gestreefd om zo weinig mogelijk fietslussen meer te ontwikkelen. Een alternatief hiervoor vormen de thematochten op het fietsnetwerk.

1.2.3 Thematochten op het fietsnetwerk

Een thematocht is een fietsroute die op het fietsnetwerk loopt over een afstand van minimum 30 en maximum 50 km. Het begin- en eindpunt van de thematocht valt samen of de thematocht loopt van punt a naar punt b.

Thematochten gaan dieper in op een thema dat centraal staat in de regio (bijv. Vlastocht in Kortrijk). Thematochten worden niet bewegwijzerd maar maken gebruik van de knooppuntenbewegwijzering van het fietsnetwerk.

1.2.4 Landelijke fietsroutes

Een Landelijke fietsroute (LF-route) is een langeafstandsroute die van punt a naar b loopt. Landelijke fietsroutes maken deel uit van een netwerk dat verbonden is met Nederland.

Vlaanderen telt 1600 km Landelijke fietsroutes. De meest bekende is de Vlaanderen Fietsroute, een 800 km lange lus doorheen Vlaanderen. Deze route is samengesteld uit vier LF-routes, de LF 1, LF 5, LF 7 en LF 6.

Toerisme Vlaanderen is de enige initiatiefnemer die ontwikkelt en investeert in LF-routes. Indien u een suggestie heeft voor een (trajectwijziging van een) LF-route, neem dan contact op met Toerisme Vlaanderen – dienst Toeristisch-Recreatieve Projecten.

2 RICHTLIJNEN VOOR BEWEGWIJZERING

2.1 Gemeenschappelijke richtlijnen voor fietsnetwerken en -lussen

2.1.1 Algemene conceptuele principes

Fietsnetwerken en fietslussen moeten beantwoorden aan een toeristische nood en afgestemd zijn op de recreant. Dit dient aangetoond te worden a.d.h.v. volgende criteria:

- **Strategisch plan van de regio**

Een fietsnetwerk vereist een regio die op toeristisch gebied een grote potentie heeft. Het is dan ook van groot belang dat de ontwikkeling van een fietsnetwerk opgenomen is in het strategisch plan van de regio. Ook de ontwikkeling van nieuwe fietslussen moet voorzien zijn in het strategisch plan van de regio en zoveel mogelijk gebruik maken van de routes binnen het fietsnetwerk. Concreet betekent dit dat de routes niet apart bewegwijzerd worden, maar beschreven in de fietskaart en/of pocket. We spreken dan van thematochten.

- **Toeristische meerwaarde**

Een fietsnetwerk moet voldoende verbindingen aanbieden om de verschillende interessante toeristisch-recreatieve punten op het netwerk te bereiken. Ook de trajecten van fietslussen lopen bij voorkeur langs de interessante toeristisch-recreatieve punten van het gebied en / of aansluitend op het thema van de wandellus.

Het gebied moet bovendien over een basisaanbod van toeristische infrastructuur beschikken. Daarmee wordt bedoeld dat de fietser die voor een dag, weekend of voor een korte vakantie naar het gebied komt, over een voldoende aanbod van infokantoren, horeca, logies... beschikt. Het fietsnetwerk of de fietslus(sen) moet(en) ook de mogelijkheid bieden om arrangementen te ontwikkelen. Waar dit aanbod onvoldoende aanwezig is, moeten bijkomende inspanningen geleverd worden voor de ontwikkeling van deze infrastructuur.

- **Imagoversterking**

Het fietsnetwerk of de fietslus(sen) moeten het imago van de streek uitstralen, een sfeerbeeld van de regio scheppen en een ideaal middel vormen om kennis te maken met de regio

- **Themagerichtheid van fietslussen**

Een fietslus handelt bij voorkeur over een thema dat kenmerkend is voor deze regio. De Schreverroute bijvoorbeeld loopt over de Frans-Vlaamse grens, passeert vroegere grensposten. Op de kaart wordt uitleg gegeven over de naam van de route, langs de route liggen typische grenscafés...

- **Promotie**

Het netwerk of de fietslus(sen) moet(en) voorzien zijn van een kaart die een overzicht van het gebied en de trajecten bevat en alle relevante praktische en toeristische informatie. Deze kaart wordt verspreid via verkooppunten zoals toeristische infokantoren, boekhandels...

- **Belevingswaarde**

Het fietsnetwerk of de fietslusmoet belevingsverhogende elementen bevatten. Dit kunnen zijn:

- **Cultuurhistorische elementen:** historische of architecturale gebouwen, mijnnerfgoed, oorlogsrelicten...
- **Natuur- en landschapselementen:** afwisselend landschap, natuurelementen typisch voor de regio zoals bos, water, panorama's, bosranden, oeverstroken, heide, holle wegen...

- **Overige recreatie in het gebied**

Garantie dat de realisatie van een fietsnetwerk of fietslus geen aanleiding geeft tot **overrecreatie** in het gebied. Minder kwalitatieve routes en niet erkende routes moeten gesaneerd worden. Dit betekent dat het geplande fietsnetwerk / de geplande fietslus (op kaart) gesitueerd moet worden tussen alle bestaande recreatieve routes en vergezeld zijn van een saneringsplan waarbij alle betrokkenen er zich toe engageren minder waardevolle en overbodige routes te saneren.

Bovendien is de **ontdubbeling** van verschillende recreatievormen aangewezen (in conflictzones), met name verschillende trajecten (bijv. fiets- en ruiterslussen) moeten zoveel mogelijk gescheiden zijn of voorzien van zonerings (pad opdelen in zones i.f.v. de recreant).

- **Onderhoud**

Er moeten voldoende garanties zijn wat betreft de nazorg van het fietsnetwerk of de fietslus(sen), zowel van de bewegwijzering als van de randinfrastructuur (herstel, onderhoud, nazicht minimaal 2 maal per jaar).

- **Kwaliteit**
Het fietsnetwerk of de fietslus(sen) moet(en) zich onderscheiden door voldoende kwaliteit, zowel naar aantrekkelijkheid als naar infrastructuur (bewegwijzering e.d.) en informatie.
- **(Taal)grensoverschrijdende projecten**
In het kader van (taal)grensoverschrijdende projecten kan een afwijking op de richtlijnen voor bewegwijzering toegestaan worden. De afwijking dient gemotiveerd te worden aan Toerisme Vlaanderen en moet een compromis vormen tussen de bewegwijzering van de (taal)grensoverschrijdende gebieden. Er is bij voorkeur maar één type bewegwijzering per grensgebied.

2.1.2 Fietsinrijpunten en rustpunten

- **Fietsinrijpunten**
Fietsinrijpunten zijn plaatsen waar één of fietslussen starten of plaatsen binnen het fietsnetwerk die goed bereikbaar zijn met de auto en het openbaar vervoer en die strategisch gelegen zijn t.o.v. de belangrijkste doelmarkten. Deze startplaatsen zijn afgescheiden van de weg. Volgende voorzieningen zijn minimaal aanwezig:
 - een informatie- en verkoopsbalie met toeristische fietsinformatie (evt. infokiosk);
 - beveiligde fietsenstalling;
 - sanitair en opfrisruimte voor fietsers;
 - voldoende parkeergelegenheid in de onmiddellijke omgeving.

Volgende voorzieningen zijn een pluspunt:

- gelabelde fietsvriendelijke horeca;
- fietsverhuurdienst;
- herstelruimte voor fietsers.

Openingsuren:

- minimaal tijdens de schoolvakanties vanaf maart / april (paasvakantie) tot en met oktober (herfstvakantie)

- **Rustpunten**
Het is belangrijk dat op de trajecten zelf voldoende rustpunten, met de nodige infrastructuur, voorzien zijn (bijv. picknicktafels, zitbanken, vuilnisbakken, sanitair, schuilhut...).

2.1.3 Criteria voor de wegkeuze

- **Verkeersveiligheid**
Fietsnetwerken of -lussen moeten zo uitgestippeld worden dat het vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid maximale waarborgen biedt. Drukke wegen en gevaarlijke oversteekplaatsen dienen vermeden te worden. Minder veilige punten en oversteekplaatsen moeten op de fietskaart weergegeven worden a.d.h.v. een “gevaren-driehoek-symbool”.
- **Type wegdek**
Het netwerk dient zoveel mogelijk gebruik te maken van verharde wegen, toegankelijk voor iedereen. Doorheen natuur- en bosgebieden moet gestreefd worden naar semi-verharding zoals dolomiet of grind. In verstedelijkt gebied is het aan te raden zoveel mogelijk gebruik te maken van bestaande fietspaden.
- **Toegankelijkheid**
Fietslussen of delen van het fietsnetwerk die niet toegankelijk zijn voor personen met een beperking (bijv. omwille van een onverhard deeltraject, drempels, hellingen, versmallingen) worden bij voorkeur op de fietskaart en het overzichtsbord aangeduid.

Er zijn toegankelijkheidsnormen voor alle aspecten van een fietstocht: fietspaden, rustpunten, onderhoud, informatie en bewegwijzering, parking en bereikbaarheid. De normen werden samengebracht op overzichtelijke infoches, die je kan opvragen bij de dienst Toeristisch-Recreatieve Projecten (TRP@toerismevlaanderen.be) of downloaden via www.toerismevlaanderen.be.

De belangrijkste vatten we hier samen:

- De fietsroute bevat geen drempels en de vrije breedte van het pad bedraagt min. 180 cm. Indien het fietspad een hoge hellingsgraad bevat wordt dit bij voorkeur meegegeven op de fietskaart. Een ideale hellingsgraad voor personen met een beperking bedraagt max. 2% voor de dwarshelling en max. 5% à 10% over max. 15 m wat betreft de langshelling.
- Versmallingen op het fietstraject (bijv. plaatsen van paaltjes om doorgang gemotoriseerd verkeer te vermijden) bedragen minimum 90 cm. Bij het gebruik van paaltjes dienen reflecterende banden aangebracht te worden.
- Wat betreft de plaatsing van informatieborden en bewegwijzering, dienen die, volgens de normen van toegankelijkheid, geplaatst te worden op een gemakkelijk bereikbare en logische locatie. Let er wel op om ze buiten de circulatiestroom te plaatsen zodat ze geen obstakel vormen.

- **Overzetten van waterlopen**

Overzetten van waterlopen kunnen enkel in een traject opgenomen worden voor zover de verbinding dagelijks en gedurende het ganse jaar voorzien is of voor zover er een alternatief mogelijk is in de periode dat de overzet niet voorzien is. De overzettijden dienen vermeld te worden op de fietskaart en ter plaatse. Het is ook aan te raden om een algemeen telefoonnummer te vermelden waar de overzettijden opgevraagd kunnen worden.

- **Toestemming terrein- en wegbeheerder**

Voor het plaatsen van bewegwijzering en voor het verkrijgen van juridische rechten op doorgang is steeds voorafgaande schriftelijke toestemming vereist van de weg- en terreinbeheerder (voor openbare wegen) of van de eigenaar (voor privé-wegen).

2.1.4 Normen voor bewegwijzering

De bebording wordt aangebracht minstens bij elke richtingsverandering van het traject, op een goed zichtbare hoogte, vrij van begroeiing en op een voldoende grote afstand vóór het kruispunt. Het is aangewezen om bij lange rechte stukken met veel zijwegen herinneringsborden te plaatsen.

Aangezien er reeds heel wat bewegwijzering aanwezig is, moet de bewegwijzering op een consequente manier geplaatst worden, maar steeds met respect voor de omgeving. Waar trajecten van andere erkende fietsroutes samenlopen, dient de bewegwijzering geïntegreerd te worden op één drager (zie afbeelding). Hou hierbij de fietsbewegwijzering gescheiden van andere recreatieve bewegwijzering. Belangrijk is dat bij het plaatsen van borden de **volgorde** gerespecteerd wordt: bovenaan hangen de borden van het fietsnetwerk, daaronder de borden van het LF-netwerk en onderaan de borden van fietslussen. Let hierbij op dat de onderzijde van het onderste bord zich minstens 1 meter boven het maaiveld bevindt.

Wat betreft de plaatsing van informatieborden en bewegwijzering, dienen die, in het kader van toegankelijkheid, geplaatst te worden op een gemakkelijk bereikbare en logische locatie. Let er wel op om ze buiten de circulatiestroom te plaatsen, zodat ze geen obstakel vormen.

2.1.5 Kenmerken van de overzichtsboarden

Op elk fietsinrijpunten of startpunt dient een overzichtsboard van (een deel van) het netwerk of van de fietslus aangebracht te worden. Het uitzicht van het overzichtsboard dient te passen in de volledige marketing van het fietsnetwerk of de fietslus (lay-out dient afgestemd te worden op de fietskaart) en passen in de omgeving. Het ontwerp van het overzichtsboard wordt ter goedkeuring voorgelegd aan Toerisme Vlaanderen.

- **Materiaal**
Esthetisch en duurzaam materiaal waarbij voldoende waarborgen worden geboden voor stevigheid, levensduur, kleurechtheid en milieuvriendelijkheid.
- **Afmetingen**
 - Richthoogte: tussen 75 en 125 cm.
 - Richtbreedte: tussen 100 en 150 cm.
 - Onderweg (niet op de startpunten) is het plaatsen van kleinere varianten op strategische locaties toegelaten.
 - Afwijkingen zijn mogelijk mits goedkeuring van Toerisme Vlaanderen
- **Plaatsing**
 - Infoborden staan buiten de looproute en zijn drempelloos.
 - De plaatsingshoogte is afhankelijk van de leesafstand. Voor grote informatieborden op kleine leesafstand staat het middelpunt op een hoogte van circa 125 cm.
 - Er is een vlakke circulatieruimte van minimum 150 cm op 150 cm nodig voor het informatiebord.
- **Kleur**
 - Men dient gebruik te maken van een achtergrondkleur die in harmonie is met de omgeving en waarbij de opdruk duidelijk leesbaar is. Hou de achtergrond eenvoudig, vermijd het gebruik van tekst over een afbeelding.
 - Een goed contrast tussen tekst en achtergrond verhoogt de leesbaarheid. Vermijd daarbij de combinatie rood / groen (kleurblindheid) of zwart / wit (te groot contrast).
- **Gegevens en symbolen**
 - **Naam van het fietsnetwerk / de fietslus(sen)**: bovenaan het bord, met een afbeelding van het gebruikte bewegwijzeringstype.
 - **Plattegrond**, met aanduiding van (minimum):
 - de trajecten, met een onderscheid tussen verharde en halfverharde; autovrije en niet-autovrije trajecten en vermelding van trajecten met een hoge hellingsgraad;

- voor fietsnetwerken: de knooppuntnummers en eventueel de afstand tussen de knooppunten (in km);
- voor fietslussen: naam en lengte (in km);
- LF-routes
- een plaatsaanduiding ('U bevindt zich hier');
- gevaarlijke oversteekplaatsen, door middel van een gevarendriehoek-symbool;
- schaal en noordpijl;
- startpunten;
- parkings, bushaltes, stations...;
- sanitair
- bezienswaardigheden en uitzichtpunten langsheen het netwerk of de lus(sen);
- door Toerisme Vlaanderen erkende toeristische informatiekantoren door middel van het symbool i;
- fietsverhuur d.m.v. een fietslogo,
- legende van de plattegrond.

Gebruik zoveel mogelijk gestandaardiseerde symbolen, bijvoorbeeld voor toilet en parking. Is dit niet mogelijk, gebruik dan eenvoudige, voor zichzelf sprekende tekens.

- **Logo:** van initiatiefnemers en van subsidiërende partners.
- **Verplichte informatie:**
 - informatie over toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers en kinderwagens;
 - adres, telefoonnummer en openingsuren van de door Toerisme Vlaanderen erkende infokantoren;
 - contactgegevens (adres, e-mailadres, website of telefoonnummer) voor het melden van klachten.
- **Facultatieve informatie:** aanbevelingen voor een ecologisch verantwoord gedrag, tips voor personen met een handicap...

▪ Tekst

- **Koptekst:** de koptekst dient voldoende groot te zijn (minimum 70 mm).
- **Basistekst:** de eerste letter van een zin is een hoofdletter of kapitaal van minimum 8 mm, gevolgd door een kleine letter of onderkast in verhouding aangebracht.
- **Lettertype:** gebruik een duidelijk leesbaar lettertype met schreefloze letters (= letters zonder dwarsstreepje aan de uiteinden). Goede lettertypes zijn Verdana en Arial. Gebruik ook best geen cursief.

- **Letterhoogte:** minimum 1 / 100 van de leesafstand. Voor belangrijke informatie wordt dit gereduceerd tot 1 / 25. De regelhoogte is minimum 1 / 30 van de regellengte.

2.1.6 Voorschriften voor de weergave van de trajecten op kaart

Bij elk fietsnetwerk, elke fietslus of thematocht hoort een fietskaart die de trajecten grafisch weergeeft en een beschrijving bevat. Het ontwerp van de fietskaart wordt ter goedkeuring voorgelegd aan Toerisme Vlaanderen.

a Grafische weergave van de trajecten en legende

- Deze omvatten **minimum** volgende elementen:
 - afbeelding van het op terrein gebruikte bewegwijzeringstype;
 - de trajecten, met een onderscheid tussen verharde en onverharde trajecten en vermelding van trajecten met een hoge hellingsgraad;
 - voor fietsnetwerken: de knooppuntnummers en de afstand tussen de knooppunten (in km);
 - voor fietslussen en thematochten: naam en lengte (in km);
 - gevaarlijke oversteekplaatsen, door middel van een gevarendriehoek-symbool;
 - schaal en noordpijl (best lijnschaal);
 - fietsinrijpunten of startpunten;
 - parkings, bushaltes, stations...;
 - aanduiding fietsvriendelijke horeca en logies en trekkershutten d.m.v. logo Fietsvriendelijk Vlaanderen waarbij in het logo een onderscheid gemaakt wordt tussen de verschillende types;
 - picknicktafels, zitbanken, sanitair;
 - fietsverhuur d.m.v. een fietslogo;
 - bezienswaardigheden en uitzichtpunten langsheen het netwerk of de lus(sen);
 - door Toerisme Vlaanderen erkende toeristische informatiekantoren, door middel van het symbool i.
- Voor fietsnetwerken, lussen en thematochten is de kaart standaard een topografische kaart (of afgeleiden hiervan) met een afgeronde schaal van 1 / 50.000.
- Gebruik zoveel mogelijk gestandaardiseerde symbolen, bijvoorbeeld voor toilet en parking. Is dit niet mogelijk, gebruik dan eenvoudige, voor zichzelf sprekende tekens.

b Beschrijving

- Deze omvat **minimum** volgende elementen:
 - informatie over het fietsnetwerk / de fietslus(sen) / de thematocht(en) en wetenswaardigheden langsheen de trajecten;
 - aanduiding van LF-routes;
 - informatie over de aansluiting op het openbaar vervoer door middel van de vermelding 'In dorp X, Y lopen buslijnen 1, 3, 4' en / of het adres van de stations. Daarnaast wordt telkens het telefoonnummer van het NMBS-station en het provinciale nummer van De Lijn vermeld;
 - informatie over toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers en kinderwagens;
 - adres, telefoonnummer en openingsuren van de door Toerisme Vlaanderen erkende infokantoren;
 - adres en telefoonnummer van fietsvriendelijke horeca;
 - informatie over fietsverhuur met ten minste de vermelding van het adres en de openingstijden;
 - contactgegevens (adres, e-mailadres, website of telefoonnummer) voor het melden van klachten;
 - logo's van initiatiefnemers en van subsidiërende partners;
 - routebeschrijving: een schematisch duidelijk kaartje te staan dat de startplaats aangeeft van op de grootste toegangswegen;
 - adressen van startplaatsen.
- **Facultatieve informatie:** aanbevelingen voor een ecologisch verantwoord gedrag, tips voor personen met een handicap...

De kaart wordt verspreid via de infokantoren erkend door Toerisme Vlaanderen, provinciale en regionale toeristische diensten en / of boekhandels en andere verkooppunten.

2.2 Fietsnetwerken

2.2.1 Algemene conceptuele principes

Fietsnetwerken worden uitgestippeld in regio's met een veelheid aan fietstrajecten die met elkaar verbonden kunnen worden. Waar verschillende trajecten elkaar kruisen ontstaat een knooppunt. Een fietsnetwerk vereist een netwerk van minimum 300 km met fietslussen van 15 à 25 km. Het netwerk is gericht op dagrecreanten en toeristen.

De basisbewegwijzering van de fietsnetwerken is in elke regio gelijk. Afhankelijk van de regio wordt gebruik gemaakt van ondersteunende doelenbewegwijzering.

2.2.2 Kenmerken van de bewegwijzeringsborden

a *Basisbewegwijzering*

De bewegwijzering dient gesloten te zijn en het volledige netwerk dient bewegwijzerd te zijn in twee richtingen. Dit gebeurt aan de hand van knooppuntnummers. Toerisme Vlaanderen geeft haar goedkeuring op de lay-out en het materiaal van de borden vooraleer de initiatiefnemer de bestelling plaatst.

▪ **Algemene kenmerken**

Afmetingen

rechthoekig bord smalle zijde naar boven

afmetingen: standaard breedte 218 mm, minimaal hoogte 278 mm

Kleuren:

wit RAL nr. 9016 (CMYK 3,0,0,0) en groen RAL nr. 6024 (CMYK 100,0,90,20)

voor het knooppunt: achtergrond groen, opdruk wit

voor de verwijzingen naar een knooppunt: achtergrond wit, opdruk groen

naam regio onderaan in de contourlijn

doorsnede cirkel met knooppuntnummer : 100 mm

Lettertype

Gebruik een duidelijk leesbaar lettertype. Een schreefloze letter (= letter zonder dwarsstreepje aan uiteinden) is te verkiezen. Schreefletter – schreefloze letter. Bij voorkeur Verdana en Arial medium 10 rechts, kapitaalletter 25 mm, onderkastletters mee in verhouding. Gebruik ook best geen cursief.

contourlijn: 10 mm van de rand, 6 mm dik

horizontale contourlijn onderaan 20 mm

naam steunende organisatie in de onderkant van de witte bordrand

naam initiatiefnemers in de bovenkant van de witte bordrand

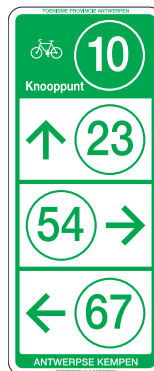
geen logo's of tekstverwijzingen op het bord

Materialenkeuze

De signalisatie dient voldoen aan de eisen voor verkeerssignalisatie gesteld door Vlaamse overheid.

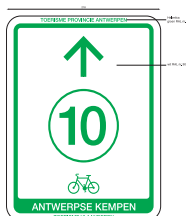
- **Knooppuntenbord**

Pijl telkens op dezelfde hoogte als het nummer,
Aanbrengen in wijzerzin
Tekst: “knooppunt”
Fietslogo onder tekst “knooppunt”
De verschillende knooppuntenummers worden
Van elkaar gescheiden door een horizontale lijn

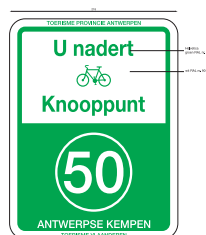
- **Doorverwijzingsbord**

Pijl staat boven in het open vlak
Knooppuntenummer onder pijl
Fietslogo staat onder in het open vlak

- **Aankondigingsbord**

Tekst: “u nadert knooppunt” en het knooppuntenummer
Fietslogo staat onder in het open vlak
De plaatsing van een aankondigingsbord is enkel
aangewezen op knooppunten die door de naderende
fietsers moeilijk zichtbaar zijn

- **Aanlooproutebord**

Tekst: “recreatief fietsroutenetwerk
of “aanlooproute” en nummer van
knooppunt(en).
lettertype Helvetica kapitaalletters 30 mm
onderkast mee in verhouding
fietslogo volledige fiets zonder fietser centraal onder
Pijl staat boven in het open vlak

***b* Ondersteunende doelenbewegwijzering**

De knooppuntennummers hebben geen betekenis voor de fietser noch een relatie met de omgeving. Vandaar dat bij afwezigheid van herkenningpunten (zoals lokale doelen d.m.v. functionele fietsbewegwijzering) geopteerd kan worden om ondersteunende doelenbewegwijzering te plaatsen.

Hiervoor bestaan momenteel twee bewegwijzeringsobjecten: een handwijzer en een oriëntatiepaddestoel. Huidige verschillen in bewegwijzeringsobjecten moeten duidelijk gecommuniceerd worden naar de recreant en eenduidig geïntegreerd in het concept van knooppuntenbewegwijzering.

Om te komen tot eenduidige systemen van ondersteunende doelenbewegwijzering subsidieert Toerisme Vlaanderen sinds 2006 enkel handwijzers als ondersteunende doelenbewegwijzering. Dit systeem is herkenbaarder en gemakkelijker in onderhoud.

▪ Handwijzer

1. Materialenkeuze

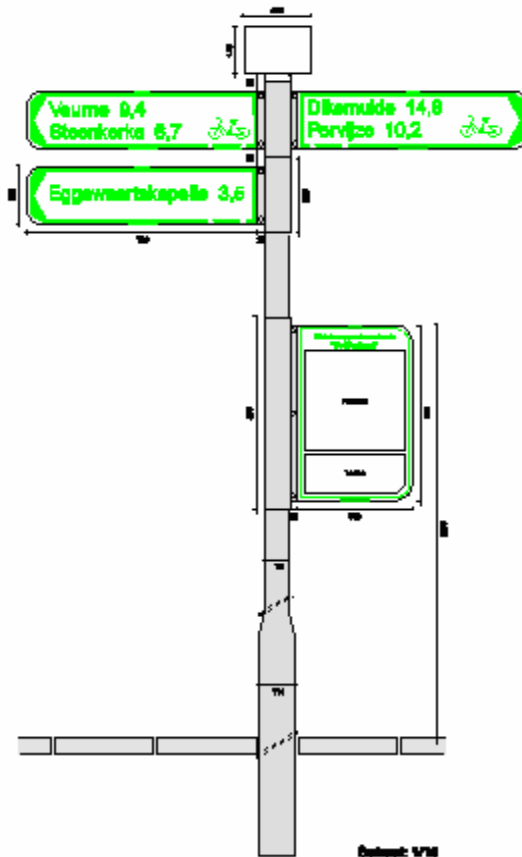
- * Paal: staal, thermisch verzinkt en voorzien van een laklaag
- * Kopstuk: gechromateerd aluminium, voorzien van een laklaag
- * Panelen (handwegwijzer, infobord): gechromateerd aluminium, voorzien van een laklaag
- * Beugels: gechromateerd aluminium, voorzien van een laklaag

2. Verven

Voldoen aan de eisen gesteld in de normen voor verkeerssignalisatie gesteld door Vlaamse overheid.

3. Bekleding van het beeldvlak

Het beeldvlak wordt voorzien van een niet-retro reflecterende bekleding, die voldoet aan de eisen gesteld in de normen voor verkeerssignalisatie gesteld door Vlaamse overheid.

4. Kenmerken

4.1. Paal

* Cilindervormige paal (flespaal)

* Afmetingen:

- Onderste gedeelte: diam. 114 mm; hoogte: 1425 mm; wanddikte: 3,6 mm

- Verloopstuk: onderkant diam. 114 mm; bovenkant: diam. 76 mm; hoogte: 75 mm; wanddikte: 3,6 mm

- Bovenste gedeelte: diam. 76 mm; hoogte maximum 4 borden: 2250 mm; hoogte maximum 2 borden: 1800 mm; wanddikte: 2,9 mm

* Kleur: grijs RAL 7043

4.2. Kopstuk paal

* Gelijkzijdig, driehoekig prisma vastgemaakt aan een bevestigingsring

* Afmetingen:

- Prisma met gesloten boven- en ondervlak:
zijde: 200 mm; hoogte: 140 mm;
materiaaldikte: 1,5 mm

- Bevestigingsring: binnendiam. 76 mm; hoogte:
25 mm; wanddikte 5 mm

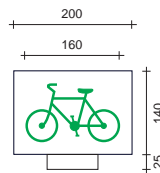
* Aantal stelschroeven met binnenzeskant: 1 st.

* Kleuren en illustratie:

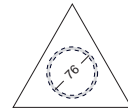
- Kleuren: achtergrond wit RAL 9016 (CMYK 3,0,0,0); opdruk groen RAL 6024 (CMYK 100,0,90,20)

- Illustratie (picto fiets of symbool en naam fietsnetwerk): breedte 160 mm; gecentreerd in het vlak

Vooraanzicht

Bovenaanzicht

4.3. Panelen

4.3.1. Fietshandwegwijzer

* Rechthoekig bord met de brede zijde naar boven, voorzien van twee afgeronde hoeken, straal 50 mm, langs de buitenzijde, kant pijl.

* Afmetingen:

- Totale breedte: 720 mm

- Breedte zichtbare gedeelte: 700 mm

- Hoogte: 175 mm

- Materiaaldikte: 4 mm

* Kleuren, lettertype, illustratie op het zichtbare gedeelte van het bord

- Kleuren: achtergrond wit RAL 9016 (CMYK 3,0,0,0); opdruk groen RAL 6024 (CMYK 100,0,90,20)

- Naam regio (kapitalen): kapitaalhoogte 10 mm; geplaatst in de contourlijn in de onderkant van het bord, kant paal. De bovenkant van de kapitalen staan op dezelfde hoogte als de binnenkant van de contourlijn.

- Naam steunende organisatie (kapitalen): kapitaalhoogte: 5mm; gecentreerd in de onderkant van de witte bordrand

- Naam initiatiefnemer (kapitalen): kapitaalhoogte 5 mm; gecentreerd in de bovenkant van de witte bordrand

- Verwijzingen (kapitaal + onderkast): kapitaalhoogte: 40 mm met automatische regelafstand; uitlijning links; twee woordspaties tussen de bestemming en de afstand (in km); gecentreerd in de hoogte van het paneel. Bij opstelling langsheen LF-routes kan verwezen worden naar verder gelegen bestemmingen langs de LF-route. De bestemming wordt dan vooraf gegaan door de LF-code.

Bijvoorbeeld: **LF6 Tongeren 156**. Plaatsing van dergelijke handwegwijzers dient steeds te gebeuren in overleg met Toerisme Vlaanderen.

De verwijzingen naar links beginnen op 60 mm van de buitenkant van de contourlijn (kant pijl) en eindigen eventueel op 26 mm van de buitenkant van de contourlijn (kant paal).

De verwijzingen naar rechts beginnen op 26 mm van de buitenkant van de contourlijn (kant paal) en eindigen eventueel op 60 mm van de buitenkant van de contourlijn (kant pijl).

- Lettertype: Helvetica medium
- Rand: 10 mm
- Contourlijn: 6 mm, met integratie van de pijl, en uitsparing t.h.v. de naam van de regio.
- In de resterende witvlakte wordt het fietspictogram aangebracht
- De punt van de pijl staat gecentreerd in de hoogte van het bord. De dikte van de contourlijn is hier 10 mm. De loodrechte afstand tussen het beginpunt en de twee achterliggende punten van de pijl bedraagt 40 mm.

T.h.v. de naam van de regio wordt de contourlijn op 26 mm van de buitenkant, over een afstand gelijk aan de lengte van de naam vermeerderd met 20 mm aan beide kanten van de naam, onderbroken.

4.3.2. Infobord (niet noodzakelijk bij iedere opstelling)

* Rechthoekig bord met de smalle zijde naar boven, voorzien van twee afgeronde hoeken, staal 50 mm, langs de buitenzijde.

* Afmetingen:

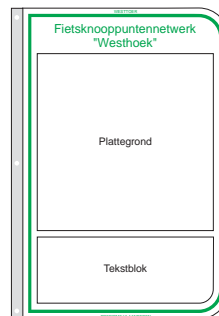
- Totale breedte: 370 mm
- Breedte zichtbare gedeelte: 350 mm
- Hoogte: 525 mm
- Materiaaldikte: 4 mm

* Kleuren, lettertype titel, contourlijn op het zichtbare gedeelte van het bord

- Kleuren: achtergrond wit RAL 9016 (CMYK 3,0,0,0); contourlijn, titel, naam steunende organisatie en initiatiefnemer groen RAL 6024 (CMYK 100,0,90,20)

- Naam steunende organisatie (kapitalen): kapitaalhoogte 5mm; gecentreerd in de onderkant van de witte bordrand

- Naam initiatiefnemer (kapitalen): kapitaalhoogte 5 mm; gecentreerd in de bovenkant van de witte bordrand

- Titel (kapitalen + onderkast): kapitaalhoogte 15 mm met automatische regelafstand; uitlijning gecentreerd; in de breedte van het bord gecentreerd, op 10 mm onder contourlijn
- Plattegrond en tekstblok staan op 10 mm onder de titel en op minimum 10 mm van de contourlijn
- Lettertype: Helvetica medium
- Rand: 10 mm
- Contourlijn: 6 mm

4.4. Beugels

4.4.1. Beugel fietshandwegwijzer

- * Cilindervormige beugel
- * Afmetingen:
 - Hoogte: 225 mm
 - Binnendiameter: 76 mm
 - Materiaaldikte: 5 mm
- * Aantal stelschroeven met binnenzeskant: 1 st.
- * Aantal binnenzeskantschroeven met cilinderkop, sluitringen en zeskantmoeren: (2 of 4 st.)
- * Kleur: grijs RAL 7043

4.4.2. Beugel infobord

- * Cilindervormige beugel
- * Afmetingen:
 - Hoogte: 575 mm
 - Binnendiameter: 76 mm
 - Materiaaldikte: 5 mm
- * Aantal stelschroeven met binnenzeskant: 2 st.
- * Aantal binnenzeskantschroeven met cilinderkop, sluitringen en zeskantmoeren: 3 st.
- * Kleur: grijs RAL 7043

2.3 Lusvormige fietsroutes

2.3.1 Algemene conceptuele principes

Lusvormige fietsroutes fungeren als smaakmaker van de regio. Ze zijn gericht op dagrecreatie. De bestaande lusvormige fietsroutes zijn bewegwijzerd door middel van zeshoekige bewegwijzeringsborden.

2.3.2 Normen voor bewegwijzering

Bij de ontwikkeling van nieuwe fietslus moet gebruik gemaakt worden van de routes van het fietsnetwerk. De routes worden niet bewegwijzerd maar beschreven in de fietskaart.

Zeshoekig bord top naar boven

Afmetingen

hoogte: 288 mm

zijde en straal: 144 mm

breedte: 250 mm

Kleuren, lettertype en illustraties

Wit RAL nr. 9016 (CMYK 3,0,0,0): achtergrond bord
bordrand van 10 mm

Rood RAL nr 3020 (CMYK 0,100,100,10): pijl (staat boven in open vlak), fietslogo (volledige fiets en fietser) onder routenaam (zie bijlage), km lengte onder routenaam rechts van het fietslogo, contourlijn op 10 mm van de rand, gelijkmatig 6 mm dik, naam initiatiefnemers in de bovenhelft van de witte rand, naam steunende organisaties in de onderhelft van de witte rand, tekst "naam" en het woord "route" bij voorkeur aan elkaar geschreven in het midden van het bord.

Lettertype: Gebruik een duidelijk leesbaar lettertype. Een schreefloze letter (= letter zonder dwarsstreepje aan uiteinden) is te verkiezen. Schreeffletter – schreefloze letter. Bij voorkeur Verdana en Arial medium 10 rechts, kapitaalletter 25 mm, onderkastletters mee in verhouding. Gebruik ook best geen cursief.

Grijs RAL nr. 7043: achterkant van het bord

Geen logo's of tekstverwijzingen op het bewegwijzeringsbord

Bewegwijzeringsborden worden liefst zoveel mogelijk op bestaande dragers bevestigd zonder dat de duidelijkheid voor de recreant in het gedrang komt.

Opmerking:

In het kader van (taal)grensoverschrijdende projecten kan een afwijking op de opdruk van de bewegwijzeringsborden toegestaan worden. De afwijking dient gemotiveerd te worden aan Toerisme Vlaanderen en een compromis vormen tussen de bewegwijzeringsborden van de (taal)grensoverschrijdende gebieden.

2.4 Landelijke fietsroutes (LF)

2.4.1 Algemene conceptuele principes

De LF-routes zijn gericht op de langeafstandsfietser. Het LF-netwerk is momenteel gebiedsdekkend. Enkel Toerisme Vlaanderen is bevoegd om LF-routes te verfijnen of trajectwijzigingen in te voeren.

2.4.2 Normen voor bewegwijzering

Rechthoekig bord smalle zijde naar boven

Afmetingen:

hoogte 278 mm

breedte 218 mm

Kleuren lettertypes, illustraties:

wit RAL nr. 9016 (CMYK 3,0,0,0): achtergrond bord

bordrand 10 mm

binnencirkel pijl diam 60 mm

fietslogo fiets zonder fietser linksonder in groenvlak

afmetingen 40 mm x 30 mm

30 mm van bordrand links

15 mm van onder en bovenkant ondervlak

achtergrondvlak logo toerisme vlaanderen rechtsonder in groenvlak

afmetingen 25 mm x 30 mm

30 mm van bordrand links

15 mm van onder en bovenkant ondervlak

groen RAL nr. 6024 (CMYK 90,10,80,10)

pijl boven in cirkel

contourlijn cirkel op 30 mm van de binnencirkel, 3 mm dik

contourlijn op 10 mm van de rand, 6 mm dik

ondervlak op 10 mm van de rand, 60 mm hoog

lettertype Kabel Itc medium letters 5 mm; onderkastletters mee in verhouding

rutetekst centraal in witzone tussen lf-code en ondervlak

'naam' en 'route' onder elkaar gescheiden
 lettertype Kabel Itc medium letters kapitalen variabel van 15 mm / 20 mm
 witzone tussen contouranden bord en routetekst min. 10 mm
 tekst lf-code centraal 15 mm onder contour cirkel
 lettertype helvetica kapitalen 22 mm; onderkast in verhouding
 logo 'toerisme vlaanderen' rechtsonder in witte achtergrond
 logo: negatief beeld, wit RAL nr 9016
 achtergrond groen RAL nr 6024
 tekst 'toerisme vlaanderen': centraal gepositioneerd
 groen RAL nr 6024, lettertype Kabel Itc medium, hoogte in verhouding
 tot logo

3 BETOELAGING VAN PROJECTEN

Toerisme Vlaanderen kan projecten m.b.t. toeristisch-recreatieve fietslussen en -netwerken betoelagen via het besluit van de Vlaamse Regering van 2 april 2004 betreffende de erkenning en financiële ondersteuning toeristisch-recreatieve projecten en strategische plannen.

Alle informatie hierover vindt je in de infobrochure die jaarlijks wordt uitgegeven. Je kan deze infobrochure aanvragen via:

TRP@toerismevlaanderen.be

Of downloaden via:

www.toerismevlaanderen.be

Ook de brochures met de richtlijnen voor de bewegwijzering van toeristisch-recreatieve wandelnetwerken, wandellussen en toeristische voetgangersbewegwijzering en voor toeristisch-recreatieve ruit- en menlussen en -netwerken en de infofiches omtrent toegankelijkheid kan je op die manier verkrijgen.

Voor meer informatie of vragen kan je terecht bij:

Toerisme Vlaanderen - dienst Toeristisch-Recreatieve Projecten
 Grasmart 61
 1000 Brussel
 tel. 02 504 04 53
 TRP@toerismevlaanderen.be

Vlaamse overheid

toerisme
vlaanderen